

Chcú dvadsiatnici to čo od nich očakáva spoločnosť? Obsah dosahovaných cieľov v oblasti vzdelávania, práce, vzťahov a osobného rastu

Do young adults want what society expects from them? Content of achieved goals in area of education, work, relationships, and personal growth

BIBIÁNA KOVÁČOVÁ HOLEVOVÁ

Moyzesova 9, 040 59 Košice, Slovensko, bibiana.kovacova.holevova@upjs.sk

MONIKA HRICOVÁ

Moyzesova 9, 040 59 Košice, Slovensko, monika.hricova@upjs.sk

LADISLAV LOVAŠ

Moyzesova 9, 040 59 Košice, Slovensko, ladislav.lovas@upjs.sk

Abstrakt: Ciele sú v živote človeka veľmi dôležité, zvlášť v období vývinových prechodov. Pre tretiu dekádu života sú charakteristické sociálne očakávania, že mladí ľudia budú naplňovať (aj) špecifické ciele z oblasti vývinových míľnikov. Cieľom štúdie je ponúknuť dátovo podložený popis obsahu cieľov mladých dospelých na Slovensku z oblasti týchto očakávaných míľnikov: 1. vzdelávanie, 2. práca, 3. vzťahy a rodina, ako aj z oblasti 4. osobného rastu. Na základe reprezentatívneho výskumného súboru 899 slovenských respondentov vo veku 19–30 rokov, boli dotazníkom zozbierané odpovede týkajúce sa ich aktuálnych cieľov v uvedených oblastiach. Prostredníctvom kvalitatívnej analýzy obsahu s indukčným prístupom, bol vytvorený kódovací rámec. Sumárne bolo identifikovaných 35 kategórií. Ciele v uvedených míľnikoch absentovali v závislosti od oblasti u 26–39 % mladých (najviac pri vzdelávaní a osobnom raste). K najdominantnejším cieľom patrili ciele týkajúce sa práce a vzťahov a rodiny, ktoré uviedli takmer tri štvrtiny mladých. Ciele v jednotlivých oblastiach variovali. Najnižší počet kategórií bol pri vzdelávaní (6), najvyšší pri osobnom raste (10). V oblasti vzdelávania dominovali ciele týkajúce sa ukončenia štúdií, len štvrtina mladých formulovala tieto ciele širšie, mimo tento rámec. Ciele v oblasti osobného rastu boli najheterogénnejšie. Najčastejšie bol uvádzaný šport, početnejšie kategórie sa týkali i vývinových míľnikov najmä z oblasti vzdelávania či práce. Ciele v oblasti práce sa prevažne týkali nájdenia/udržania práce, príjmu či kariérneho rastu. Ciele z oblasti vzťahov a rodiny sa týkali najmä nájdenia si partnera a/alebo starostlivosti o deti/rodinu. Rôznorodosť zistených kategórií v jednotlivých oblastiach indikuje heterogenosť skupiny mladých na Slovensku v súvislosti s ich cieľmi a potrebu ich hlbšieho preskúmania.

Kľúčové slová: mladá dospelosť, ciele, vývinové míľniky

Abstract: Goals are very important in a person's life, especially during developmental transitions. The third decade of life is characterized by social expectations that young people will meet (also) specific developmental milestones. The aim of the study is to offer a data-based description of the content of the goals of young adults from Slovakia in the area of these expected milestones: 1. education, 2. work, 3. relationships and family, as well as in the area of 4. personal growth. Based on a representative research sample of 899 Slovak respondents aged 19–30, their current goals in the mentioned areas were collected by questionnaire. Through a qualitative content analysis with an inductive approach, a coding framework was created. A total of 35 categories were identified. Depending on the area, 26–39 % of young people missed the goals in the mentioned milestones (mostly in education and personal growth). The most dominant goals were those related to work and relationships & family, which were mentioned by almost three quarters of young people. Goals varied in individual areas. The lowest number of categories was for education (6), the highest for personal growth (10). In the field of education, goals related to completing studies dominated, only a quarter of young people formulated these goals more broadly, outside of this framework. Goals in the area of personal growth were the most heterogeneous. Sport was mentioned most often, the more numerous categories also related to developmental milestones, especially in the field of education or work. Goals in the field of work mainly related to finding/keeping a job, income or career growth. The goals from the area of relationships & family mainly concerned finding a partner and/or taking care of children/family. The variety of identified categories in individual areas indicates the heterogeneity of the group of young people in Slovakia in relation to their goals and the need for a deeper examination of them.

Keywords: young adulthood, goals, developmental milestones

1 Úvod

Človek usmerňuje svoj život výberom a dosahovaním cieľov v priebehu celého životného cyklu. U dvadsiatnikov však proces voľby a následného dosahovania cieľov ovplyvňuje nielen ich aktuálnu situáciu, ale aj ich budúce smerovanie (Nurmi, 2004). Mladá dospelosť ako samostatné vývinové obdobie je v odbornej literatúre vymedzená vekovým rozhraním medzi 18. a 30. rokom života. Predstavuje akýsi medzistupeň medzi adolescenciou a dospelosťou, kedy sa mladý človek postupne vymaňuje spod rodičovskej regulácie a naplno rozvíja a uplatňuje vlastné sebaregulačné procesy (Lacinová et al., 2016). Heckhausen a Buchmann (2019) objasňujú, že počas všetkých vývinových prechodov je potrebná určitá sebaregulácia. Sebaregulácia je termín zastrešujúci tvorbu, sledovanie a dosahovanie cieľov. Najjednoduchším spôsobom môže byť charakterizovaná ako vedomé, úmyselné a nepretržité úsilie jednotlivca dosiahnuť vybraný (často) vzdialený cieľ (Baumeister & Alquist, 2009). Môže sa tiež definovať v zmysle schopností človeka prispôsobiť svoje správanie meniacim sa podmienkam v prospech sledovaného cieľa (Metcalf & Mischel, 1999).

Sebaregulačné správanie umožňuje dvadsiatnikom zmenu zo závislého adolescenta na slobodného dospelého (Taner, 2006). V tejto súvislosti Salmela-Aro (2010) spresňuje, že obdobie mladej dospelosti je najdôležitejšie pre stanovovanie si dlhodobých životných cieľov a osamostatnenie sa. Dvadsiatnik sa okrem toho musí vysporiadať aj s významným sociálnym tlakom v podobe očakávania naplniť špecifické vývinové míľniky: ukončenie vzdelania, zamestnanie sa, budovanie partnerstva, vstúpenie do manželstva a založenie rodiny (Shulman & Nurmi, 2010). Spoločnosť očakáva, že práve tieto sociálne normy sú hlavnými sledovanými cieľmi u mladých dospelých (Schulenberg et al., 2004). Dosahovanie aspoň niektorých spomenutých vývinových úloh je sociálne očakávané a je pre mladých ľudí predpokladom úspešného vstupu do dospelosti, znakom adaptácie sa na rolu dospelého (Negru, 2008). Konštruovanie, implementácia a dosahovanie cieľov je však poznačená osobnými a kontextovými zdrojmi a obmedzeniami (Baltes et al., 1999). Vývinové úlohy teda predstavujú široký základ a jediní sa budú stále líšiť vo význame, ktorý prisúdia určitej úlohe, v čase, kedy sa rozhodnú na tejto úlohe pracovať a v spôsobe, akým ju budú naplňovať (Zibrinyiová & Ráczová, 2016). Navyše, rozmedzie medzi 18. a 30. rokom možno vysvetliť ako obdobie nestability, experimentovania a objavovania sveta, a preto je definované ako najheterogénnejšie obdobie ľudského života (Arnett, 2015). Zvýšená miera subjektívnej a objektívnej nestability sa prejavuje vo variabilite životných plánov a premenlivých cieľov (Luyckx et al., 2011). Mladí ľudia cítia slobodu riadiť svoj život a robiť životné rozhodnutia (Arnett, 2015).

Súčasný výskum sa však len minimálne venuje otázke cieľov mladých dospelých, zväčša vo forme mapovania. Výsledky naznačujú, že okrem snahy o splnenie vývinových výziev, mladí ľudia dosahujú aj ciele v oblasti osobného rastu a voľnočasových aktivít (Salmela-Aro et al., 2012). Seiffge-Krenke a Gelhaar (2008) ale dodávajú, že sa potvrdil nesúlad medzi sociálnymi očakávaniami a dôležitosťou, ktorú mladí ľudia pripisujú vývinovým míľnikom. Objasnenie základných osobných cieľov mladých ľudí a ich dosahované vývinové úlohy je jedným z rozhodujúcich prostriedkov k pochopeniu úspešnej adaptácie na rolu dospelého človeka. To vyvoláva náš záujem o zodpovedanie otázky týkajúcej sa obsahu stanovovaných a dosahovaných cieľov u mladých dospelých. Preto je cieľom predloženej štúdie ponúknuť dátovo podložený popis obsahu cieľov, ktoré majú mladí dospelí z oblasti očakávaných vývinových míľnikov: 1. vzdelávanie, 2. práca, 3. vzťahy a rodina a z oblasti 4. osobného rastu.

2 Aplikovaná metodika

2.1 Výskumný súbor

Z dôvodu zabezpečenia reprezentatívnosti výskumného súboru, bol zber dát realizovaný prostredníctvom agentúry na jeseň v roku 2021 online formou. Celkovo boli dáta získané od 899 mladých ľudí vo veku 19 až 30 rokov. Dolný medzník vekového rozpätia bol prispôbosený kultúrnym špecifikám, keďže na Slovenku mladí ľudia v 19. roku života obvykle končia svoje stredoškolské štúdiá a volia si svoje ďalšie smerovanie. Priemerný vek celého výskumného súboru bol 25,09 (SD = 3,42). Muži tvorili 45,8 % opýtaných. Výskumný súbor pozostával z respondentov zo všetkých krajov Slovenska (Bratislavský kraj = 9,6 % respondentov, Trnavský kraj = 11,2 %, Trenčiansky kraj = 11,7 %, Nitriansky kraj = 12 %, Žilinský kraj = 16 %, Banskobystrický kraj = 10,7 %, Prešovský kraj = 16,7 % a Košický kraj = 12,1 % respondentov). Najviac účastníkov malo najvyššie dosiahnuté vzdelanie stredoškolské s maturitou (46,8 %) alebo vysokoškolské (akýkoľvek stupeň) (40,2 %), minimum bolo stredoškolské bez maturity (9,1 %) alebo so základným vzdelaním (3,9 %). Väčšina pracovala (53,6 %), o čosi menej ich študovalo (23,9 %), prípadne bolo na materskej/rodičovskej dovolenke (9,9 %) alebo nezamestnaných (9,1 %), resp. boli z „inej sociálnej skupiny“, napr. invalidný dôchodca (3,5 %). Väčšina respondentov bola bezdetných (79,5 %).

2.2 Nástroje merania

Dotazník bol súčasťou širšej výskumnej batérie, ktorej celkovým zámerom bolo preskúmať aktuálny stav plánovania budúcnosti u mladých ľudí vo vekovom období od 19 do 30 rokov. Výskum bol schválený Etickou komisiou Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach 25.1.2021 (FIL000033/2021). Dotazník po-

zostával z viacerých subškál, avšak pre potreby tohto nášho výskumu bolo úlohou respondentov uviesť odpovede na 4 otvorené otázky, a to čo je ich cieľom v oblasti 1. školy/vzdelávania, 2. práce/profesijného života, v oblasti 3. partnerských vzťahov/rodiny a napokon v oblasti 4. osobného rastu/volnočasových aktivít.

2.3 Analýza a spracovanie údajov

Spracovanie a analýza dát bola realizovaná prostredníctvom konvenčnej kvalitatívnej analýzy obsahu s indukčným prístupom. Tá umožňuje kvalitatívnu deskriptívnu analýzu kombinovanú s kvantifikáciou údajov klasifikáciou častí materiálu ako príkladov kategórií kódovacieho rámca (Saldana, 2013). Prístup založený na údajoch je obzvlášť vhodný na skúmanie oblastí, v ktorých je predchádzajúci výskum vzácny na získanie vedomostí a zvýšenie pochopenia konkrétneho javu. Kvantitatívne dáta boli spracované prostredníctvom štatistického programu IBM SPSS 23.

Najprv autor (LL) prečítal všetky údaje, aby získal prehľad. Následne boli ciele podrobne prečítané celým autorským kolektívom, aby sa odvodili predbežné popisné kódy, ktoré boli následne zoskupené na základe podobností v obsahu a označené abstraktnejšími frázami ako deskriptory. Deskriptory boli vytvárané samostatne pre jednotlivé sledované vývinové mílniky: 1. vzdelávanie, 2. práca, 3. vzťahy a rodina a 4. osobný rast. Nasledovala druhá úroveň abstrakcie, kde boli autormi vytvárané predbežné kategórie a podkategórie tým, že sa prepájali deskriptory so súvisiacim obsahom, hodnotením ich vzájomného vzťahu a ich označovaním menami, ktoré pokrývali všetky inherentné aspekty. V tretej úrovni abstrakcie boli kategórie zoskupené a usporiadané do zmysluplných zastrešujúcich tém alebo hlavných kategórií. Predbežný kódovací rámec bol postavený na približne jednej tretine materiálu a potom sa použil na kódovanie všetkých údajov, zatiaľ čo nové kódy boli pridané, keď sa objavili nové informácie. Následne nasledoval proces kritického preskúmania a reorganizácie kódovacieho rámca. Zorganizovali sa stretnutia s odbornými spolupriateľmi celého výskumného tímu, aby sa prediskutovala interpretácia empirických údajov a aby sa kategórie a dimenzie koncepcie ukotvili. Použité definície rozmerov a kategórií s referenciami sú k dispozícii u autora na vyžiadanie.

Po revízii bol kódovací rámec použitý na prekódovanie celého dátového materiálu predtým, ako boli vykonané ďalšie úpravy. Vzhľadom na charakter údajov sme sa zamerali najmä na manifestný obsah, resp. doslovný význam cieľových vyhlásení a nie na potenciálne skryté správy (latentný obsah). Príležitostne však bol potrebný kontext na prijatie interpretačného rozhodnutia, čo znamenalo, že sa bral do úvahy aj latentný obsah.

Ďalej boli komplexné vyhlásenia o sledovaných cieľoch zakódované do zodpovedajúcich kategórií v rámci

jednotlivých sledovaných cieľových dimenzií. Následne sa uskutočnilo skúšobné kódovanie, aby sa skontrolovala konzistencia medzi tromi vyškolenými kódovačmi (LL, MH, BKH). Výsledná percentuálna zhoda medzi posudzovateľmi bola 79 %. Vzniknuté rozdiely v kódovaní boli následne podrobené finálnym úpravám na základe spoločnej diskusie.

3 Výsledky

Celkovo bolo identifikovaných 2 448 cieľov mladých dospelých. Z toho 548 z oblasti vzdelávania, 662 sa týkalo cieľov z oblasti práce, 654 z oblasti vzťahov a rodiny a zvyšných 584 sa týkalo osobného rastu. Medián (rozsah) počtu cieľov na respondenta bol 3. Cieľové vyhlásenia sa do značnej miery líšili vzhľadom na sémantický obsah a zložitost'. Niektoré ciele pozostávali len z jedného alebo dvoch slov (napr. „Manažér“, „Byť úspešný“), zatiaľ čo iné zahŕňali dlhšie myšlienkové pochody, v ktorých sa rozvíjali rôzne témy (napr. „Nájsť si životného partnera, zabezpečiť rodinu a mať šťastný život“). Zložitost' sa objavila aj v podobe viacerých tém v rámci cieľa alebo ako variácie na opakujúcu sa tému v niekoľkých cieľoch stanovených tým istým účastníkom.

Pre potreby obsahovej analýzy cieľov bol vytvorený kódovací rámec v rámci štyroch oblastí cieľov pokrývajúci jednotlivé vývinové mílniky mladej dospelosti: vzdelávanie, práca, vzťahy a rodina, osobný rast. Výsledný kódovací rámec obsahoval sumárne 35 kategórií. Cieľové oblasti, kategórie a ich opis sú uvedené v tabuľke 1 (viď Príloha). Počty frekvencií pre obsahy cieľov kódovaných v rámci jednotlivých cieľových oblastí a kategórií sú v tabuľkách 2, 3, 4 a 5.

3.1 Cieľová oblasť vzdelávanie

Šesťdesiatjeden percent účastníkov malo ciele, ktoré sa týkali oblasti vzdelávania. Ako môžeme vidieť v tabuľke 2, v cieľovej oblasti vzdelanie sme identifikovali najmenej kategórií (7 kategórií). Takmer 46 % mladých dospelých usiluje o ciele, ktoré sa týkajú kategórií dokončiť/absolvovať štúdium; získať určitú kvalifikáciu alebo sa vzdelávať všeobecne. Dominovali najmä prvé dva, teda ciele týkajúce sa absolvovania štúdia („dokončiť štúdium“ alebo „zavŕšiť štúdium získaním špecifickej kvalifikácie alebo titulu“). Pod kategóriu iné sme zaradili ciele, ktoré svojim obsahom nezapadali do žiadnej z identifikovaných kategórií (napr. „dosiahnuť poznanie razením si vlastnej cesty“, „zúčastniť sa zahraničnej stáže a spolupracovať s ľuďmi môjho oboru“). Na druhej strane, až skoro 40 % dvadsiatnikov uviedlo, že nemá cieľ v tejto oblasti, a teda práve v cieľovej oblasti vzdelávanie bolo najviac respondentov, ktorí v prípade tohto mílnika nedisponovali ničím, čo by chceli dosahovať.

Tab. 2 Frekvencia kategórií pre cieľ z oblasti vzdelávania

Kategória	Frekvencia	%
Dokončiť/absolvovať štúdium, školu	222	24,7
Získať určitú/vyššiu kvalifikáciu, titul	112	12,5
Vzdelávať sa všeobecne	80	8,9
Naučiť sa jazyk	53	4,9
Uplatnenie	44	5,9
Iné	37	4,1
Neviem/nič	351	39,0

3.2 Cieľová oblasť práca

Takmer sedemdesiatštyri percent mladých dospelých plánuje vo svojej budúcnosti ciele týkajúce sa oblasti práce (tabuľka 3). Práve ciele týkajúce sa vývinového mílnika práca boli najviac uvádzané v rámci skúmaného výskumného súboru. V cieľovej oblasti práca sme identifikovali desať kategórií, ktoré boli pomerne homogénne. Takmer tretina (33 %) opýtaných mala cieľ z kategórií nájsť/udržať si prácu; príjem alebo kariérny rast. Okrem často uvádzaného jednoznačného cieľa „nájsť si prácu“, dominovali aj konkrétnejšie ciele zohľadňujúce kvalitu práce ako napríklad „získať dobre platenú prácu“ alebo „získať prácu, ktorá ma bude naplňovať“, či „...prácu, ktorá mi nebude zasahovať do osobného života“. Naopak ciele z kategórie zvyšovanie kvalifikácie boli uvádzané najmenej. V oblasti práce nemala cieľ štvrtina opýtaných (26 %).

Tab. 3 Frekvencia kategórií pre cieľ z oblasti práce

Kategória	Frekvencia	%
Nájsť/udržať si prácu	113	12,6
Vykonávať určitú profesiu	79	8,8
Byť dobrý v práci	64	7,1
Robiť čo ma baví	74	8,2
Kariérny rast	93	10,3
Príjem	98	10,9
Zvyšovanie kvalifikácie	32	3,6
Podnikanie	62	6,9
Iné	47	5,2
Neviem/nič	237	26,4

3.3 Cieľová oblasť vzťahy a rodina

Skoro sedemdesiattri percent mladých dospelých aspiruje v budúcnosti na ciele z oblasti vzťahov a rodiny (tabuľka 4). V cieľovej oblasti vzťahy a rodina sme identifikovali deväť kategórií. V kategóriách sme samostatne odlišovali kategórie získať partnera; starostlivosť o rodinu a deti, či prácu na partnerskom vzťahu ako takom. Samostatná bola aj kategória partner (manžel) + dieťa (rodina), ktorá bola kombináciou práce na partnerstve (nájdania si partnera) a starostlivosti o rodinu. Naviac voleným cieľom boli ciele týkajúce sa starostlivosti o rodinu/deti, či nájsť si partnera. Naopak kategória mať vzťah, ktoré zastrešuje odpovede týkajúce sa špecifik ako byť vo vzťahu, bola

volená najmenej. Dvadsaťsedem percent respondentov uviedlo, že nemá cieľ v oblasti vzťahov a rodiny.

Tab. 4 Frekvencia kategórií pre cieľ vzťahy a rodina

Kategória	Frekvencia	%
Nájsť si partnera/manžela	110	12,2
Mať vzťah	39	4,3
Práca na vzťahu	70	7,8
Starostlivosť o rodinu	207	23
Byť šťastný	58	6,5
Bývanie, dom	27	3
Partner (manžel) + dieťa (rodina)	72	8
Iné	71	7,9
Neviem/nič	245	27,3

3.4 Cieľová oblasť osobný rast

Šesťdesiatpäť percent mladých dospelých malo cieľ z oblasti osobného rastu. Identifikované kategórie cieľov v cieľovej oblasti osobný rast boli najrozmanitejšie, ale aj pomerne málo početné (tabuľka 1 a tabuľka 5). Celkovo sme identifikovali až 11 kategórií. Boli identifikované kategórie, ktoré sme určili aj v iných cieľových oblastiach. Napríklad vzdelávanie (všeobecne), profesné a finančné ciele či vzťahy a ich rozvoj, boli obsahovo veľmi príbuzné cieľom uvádzaným i pri iných cieľových oblastiach. Cieľ v tejto oblasti nemala viac než tretina opýtaných (35 %), rovnako veľká skupina (cez 35 %) mala ciele týkajúce sa športu alebo vzdelávania sa všeobecne či dosahovania výkonových mét. Naopak najmenej boli uvádzané ciele z kategórií cestovanie a zábava.

Tab. 5 Frekvencia kategórií pre cieľ z oblasti osobného rastu

Kategória	Frekvencia	%
Šport a starostlivosť o zdravie	155	17,2
Zábava	20	2,2
Oddych	39	4,3
Hobby a ich rozvoj	44	4,9
Vzťahy a ich rozvoj	27	3
Cestovanie	21	2,3
Výkonové méty	75	8
Profesijné a finančné	48	5,3
Vzdelávanie (všeobecne)	92	10,2
Iné	63	7
Neviem/nič	315	35

4 Diskusia

Ciele sú v živote človeka veľmi dôležité. Zvlášť majú významné postavenie v období vývinových prechodov (Lacinová et al., 2016). Obdobie tretej dekády života predstavuje medzistupeň medzi adolescenciou a dospelosťou a proces voľby a následné dosahovanie cieľov môže ovplyvniť budúcnosť mladého človeka. Mladí dospeli sú konfrontovaní so sociálne očakávanými vývino-

vými úlohami, zároveň majú i ciele z oblasti vlastných voľnočasových aktivít (Pusch et al., 2019).

V súčasnosti sa často diskutuje o cieľoch mladých ľudí, avšak výskum, ktorý by ich komplexne mapoval, absentuje. Cieľom tejto štúdie bolo preto nahliadnuť a zmapovať, aké ciele si mladí ľudia na Slovensku kladú z oblasti očakávaných vývinových míľnikov: 1. vzdelávanie, 2. práca, 3. vzťahy a rodina a tiež z oblasti 4. osobného rastu a zároveň tak potvrdiť alebo vyvrátiť niektoré mýty či tendencie, ktoré o cieľoch súčasných mladých prúdia v spoločnosti.

Na základe reprezentatívneho výskumného súboru slovenských mladých dospelých sme zistili, že výskyt cieľov v jednotlivých oblastiach vývinových míľnikov: vzdelávanie, práca, vzťahy a rodina a tiež v oblasti osobného rastu, variujú. Ciele v uvedených míľnikoch absentovali v závislosti od oblasti u 26 % až 39 % mladých.

Prekvapivo najnižšie dosahované ciele a aspirácie sa týkali oblasti školy a vzdelávania. V tejto oblasti malo cieľ len 61 % odpovedajúcich (a takmer 40 % mladých takýto cieľ nemalo). Naše výsledky naznačujú, že vnímanie cieľa v tejto oblasti je späté so štúdiom a po jeho absolvovaní už nie je potrebné si v tejto oblasti stanovovať nejaké ďalšie ciele. Medzi respondentmi vo veku 19–30 rokov boli mnohí už absolventmi strednej školy či štúdia na vysokej škole, preto predpokladáme, že tieto ciele už nepovažovali u seba za aktuálne. Potvrdzuje to i najnižšia variabilita identifikovaných kategórií v tejto oblasti (6 kategórií uvádzaných cieľov) a fakt, že prvé dve najpočetnejšie kategórie reflektovali cieľ absolvovať štúdium. Uviedlo ich cez 37 % opýtaných. Len necelá štvrtina mladých formulovala vzdelávacie ciele širšie, teda mimo rámec absolvovania stredoškolského či vysokoškolského štúdia. Uvedené odkazuje na pomerne zúžené a zjednodušené vnímanie vzdelávacích cieľov u mladých dospelých.

I mnohí iní autori zistili, že vzdelávacie ciele boli jednými z najčastejšie uvádzaných cieľov mladých, resp. adolescentov (Chang et al., 2006; Nurmi et al., 1994; Ranta et al., 2014). Na druhej strane Salmela-Aro et al. (2007) poukázali na to, že ak mladí dospelí dosiahnu polovicu tretej dekády života, začínajú sa odpútať od týchto vzdelávacích cieľov (ako i od cieľov týkajúcich sa cestovania či kamarátstiev) a angažujú sa viac v iných cieľoch (konkrétne týkajúcich sa práce, rodiny či zdravia). Jedným z faktorov, ktorý to zapríčiňuje môže byť podľa Negru (2008) čoraz lepšia dostupnosť štúdia, spolu so všeobecne sa zvyšujúcou úrovňou potrebného vzdelania na plnohodnotné začlenenie sa do pracovného života v spoločnosti. Kvôli tomu sú niektorí mladí pomerne dlhý čas akoby pod ochranou štúdia na vysokej škole a majú priestor na predĺženie explorácie vlastného „JA“ (anglicky „Self“) a experimentovanie (Zarrett & Eccles, 2006).

Ciele výraznejšie absentovali aj v oblasti osobného rastu či voľnočasových aktivít. Cieľ v tejto oblasti nemala alebo neuviedla viac ako tretina mladých. Chang et al. (2006) potvrdil obdobné zistenie týkajúce sa nízkej

priority voľnočasových cieľov (u adolescentov). Takmer 2/3 slovenských mladých (65 %), ktorí v tejto oblasti nejaký cieľ uviedli, odhalili istú heterogenitu obsahov týchto cieľov. Najvyšší počet kategórií v tejto oblasti (10) ide ruka v ruku s nižším percentuálnym zastúpením respondentov v týchto kategóriách. Najviac zastúpenou kategóriou bol šport. Zaujímavým zistením je, že početnejšie kategórie sa v istom zmysle týkali aj vybraných vývinových míľnikov najmä z oblasti vzdelávania (identifikovaná kategória vzdelávanie) či práce (kategória profesijné a finančné ciele). Prekrývanie obsahov cieľov z oblasti vzdelávania či práce a osobného rastu môže poukazovať na dôležitosť týchto cieľov v živote určitej skupiny mladých ľudí. Prekvapivo ciele týkajúce sa cestovania, relaxu či zábavy boli veľmi málo uvádzané. To je v priamom rozpore s často prezentovaným obrazom mladých dospelých ako bezstarostnej, cestujúcej a zabávajúcej sa generácie (Salmela-Aro et al., 2012).

Pre porovnanie cieľov z oblasti práce patrili k najdominantnejším u mladých ľudí vstupujúcich do dospelosti. Cieľ v tejto oblasti mali takmer ¾ mladých. Absencia cieľa v tejto oblasti (neuviedlo ho cez 26 % respondentov) môže byť napríklad z dôvodu, že už prácu majú. Tieto ciele môžu chýbať i u mladších respondentov, resp. študentov, ktorí majú pred sebou ešte niekoľko rokov štúdií a pracovné ciele sú pre nich skôr tými distálnymi, ktorých urgenciu či dôležitosť prevyšujú viac proximálne ciele, týkajúce sa napríklad aktuálneho štúdia. Posúvanie normatívnych cieľov v oblasti práce z dôvodu predĺženej doby štúdia je evidentná nielen na Slovensku, ale i v iných rozvinutých krajinách. Ciele z oblasti práce sa týkali prevažne nájdenia/udržania si práce, príjmu či kariérneho rastu. Uviedla ich približne tretina respondentov. Početnosť identifikovaných kategórií patrila tiež k tým vyšším (9), pričom po obsahovej stránke je možné vnímať rozdiely vo formulovaní cieľov mladými, ktorí pravdepodobne ešte nepracujú (kategória vykonávanie určitej profesie/stať sa niekým, robiť čo ma baví) a tými, ktorí už prácu majú (napr. kategórie kariérny rast, byť dobrý v práci). I ďalšie výskumy potvrdili, že adolescenti, resp. mladí dospelí prioritizujú najmä pracovné ciele (Chang et al., 2006; Ranta et al., 2014) a ich stúpajúcu tendenciu so zvyšujúcim sa vekom (Ranta et al., 2014). Navyše Konstam a Lehmann (2011) objasňujú, že pre mladých dospelých je typické, že vnímajú pracovnú kariéru ako objavovanie možností výberu, nie ako jediné záväzné rozhodnutie. Zaujímavým je i zistenie, že k dominantným cieľom v tejto oblasti patria i ciele týkajúce sa príjmu (čo bol druhý najčastejšie uvádzaný cieľ a bol relevantný pre takmer desatinu respondentov). Dominanciu cieľov z oblasti práce môžeme objasniť i s tvrdením Sharona (2015), že pre mladých dospelých môže byť čoraz náročnejšie rozpoznať, aké úlohy a ciele sú od nich v tomto období očakávané. Práve pracovné ciele majú dopredu danú svoju štruktúru aj kroky ako ich dosahovať a napredovať.

Ciele v oblasti partnerských vzťahov a rodiny tiež patrili k tým dominantnejším u dvadsiatnikov (uviedlo ich takmer 73 %). Zistenia naznačujú, že mladí ľudia reflektujú i tento vývinový míľnik. Ciele z oblasti vzťahov a rodiny sa týkali najmä nájdenia si partnera a/alebo starostlivosti o deti/rodinu. Uviedlo ich cez 43 % mladých. Aj v rámci cieľov v tejto oblasti je možné odlišť rôzne obsahy v závislosti pravdepodobne na tom, či respondenti partnera a deti majú (identifikovaná kategória práca na vzťahu, starostlivosť o deti) alebo ešte nie (kategória nájsť si partnera). Podľa Eurostatu patrí vek vstupu do manželstva u Slovákov (v kontexte iných európskych krajín) k tým nižším. Napríklad v roku 2019 (Eurostat, Marriage indicators) bol priemerný vek žien vstupujúcich do manželstva 26,6 a vek mužov 29,2 (mladší vstupovali do manželstva napr. na Ukrajinu (ženy v 24,9. roku, muži v 28. roku), starší v štátoch južnej či severnej Európy (napr. vo Švédsku ženy v 34,1. a muži v 36,7. roku života)). Slovenky sa prvýkrát stávali matkami v 27,2. roku života (skôr napr. na Ukrajinu 25,6; resp. v Bulharsku či Rumunsku (26,3 a 26,9 rokov), neskôr vo viacerých štátoch Európy, no najmä v Španielsku, Taliansku či Luxembursku (31,1–31,3 rokov) (Eurostat, Mean age of women at childbirth and at birth of first child)). Pre porovnanie, Watkins a Beckmeyer (2020) zistili, že vo všeobecnosti prevláda pozitívne vnímanie iniciovania romantických vzťahov u amerických mladých (82,4 %) a takmer polovica (49,5 %) nezadaných respondentov vyjadrila túžbu byť v romantickom vzťahu, ale až neskôr. Frisén et al. (2014) zistili, že 71 % švédskych respondentov chce mať deti a 19 % respondentov pravdepodobne chce mať deti. Žiaden respondent nevyjadril definitívny nesúhlas.

Zaujímavou kategóriou v rámci oblasti vzťahov a rodiny je osamostatnenie sa, resp. vlastné bývanie, ktoré však nebolo vysoko zastúpené (3 %), no vzhľadom na skutočnosť, že na Slovensku patrí priemerný vek odchodu od rodičov k tým vyšším v porovnaní s inými európskymi krajinami (v r. 2020 bol u žien 29,4 rokov (vyšší bol napr. v Chorvátsku 30,9 rokov či Čiernej Hore 31,1 rokov, najnižší vo Švédsku 17,6 rokov) a u mužov 32,2 rokov (vyšší bol v Chorvátsku 34 rokov, resp. v Čiernej hore a Severnom Macedónsku 35,6 a 35,7 rokov, najnižší vo Švédsku 17,5 rokov) (Eurostat, Estimated average age of young people leaving the parental household by sex)), je dôležité podotknúť, že minimálne pre časť mladých je osamostatnenie dôležité natoľko, že sa to prekrýva, resp. zasahuje do oblasti vzťahov a rodiny.

5 Záver

Záverom je možné zhrnúť, že dvadsiatnici aspirujú na ciele, ktoré od nich očakáva spoločnosť najmä z oblasti práce a partnerských vzťahov a rodiny. Pre porovnanie, normatívne očakávané ciele týkajúce sa oblasti vzdelávania ale i osobného rastu/volnočasových aktivít, sú o čosi menej dosahované. Limitom predloženej štúdie

je fakt, že nie je jasné, do akej miery mladí formulovali sociálne žiaduce odpovede.

Massey et al. (2006) na základe rozsiahlej prehľadovej štúdie poukázali na skutočnosť, že sociodemografické a kultúrne faktory ovplyvňujú motiváciu pri dosahovaní cieľov mladých ľudí. V tejto súvislosti i naše zistenia naznačujú potrebu ďalšieho hlbšieho preskúmania cieľov a dosahovaných vývinových míľnikov vzhľadom na rôzne sociodemografické charakteristiky. Konkrétne, napríklad zodpovedanie otázky akí sú mladí dospelí, ktorí ciele v jednotlivých oblastiach dosahujú a naopak, kto sú tí, u ktorých tieto ciele absentujú.

Poznanie cieľov mladých ľudí na Slovensku umožňuje lepšie porozumenie odbornej či laickej verejnosti tomu, na čo aspirujú jedinci tejto sociálnej skupiny. Ako poznamenáva Massey et al. (2008) ciele sú kľúčom k porozumeniu správania a pohody (well beingu). Naše zistenia tiež poukazujú na to, že mladí ľudia sú vzhľadom na obsah ich cieľov v 4 dopytovaných oblastiach rozmanitou skupinou, čo je potrebné vnímať, resp. pri určitých intervenciách zohľadňovať.

Podakovanie

Grantová podpora:

APVV-19-0284 Faktory výberu a dosahovania dlhodobých cieľov u mladých ľudí v období prechodu do dospelosti. VEGA 1/0853/21 Špecifiká prechodu do dospelosti v kontexte cieľov a vybraných osobnostných premených a ich dopad na subjektívnu pohodu. „V rámci tejto štúdie nie je predpokladaný konflikt záujmov.“

Literatúra

- Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties* (2nd ed.). New York, NY: Oxford University Press.
- Baltes, P. B., Staudinger, U. M., & Lindenberger, U. (1999). Lifespan psychology: Theory and application to intellectual functioning. *Annual Review of Psychology*, 50, 471–507. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.50.1.471>
- Baumeister, R. F., & Alquist, J. L. (2009). Self-regulation as a limited resource: Strength model of control and depletion. In J. P. Forgas, R. F. Baumeister, & D. M. Tice (Eds.), *Psychology of self-regulation: Cognitive, affective, and motivational processes* (21–33). Psychology Press.
- Chang, E. S., Chen, C., Greenberger, E., Dooley, D., & Heckhausen, J. (2006). What do they want in life?: The life goals of a multi-ethnic, multi-generational sample of high school seniors. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), 302–313. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9034-9>
- Eurostat (13. máj 2022). Estimated average age of young people leaving the parental household by sex.. Získané 25. júna 2022 z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/YTH_DEMO_030__custom_2050455/default/table?lang=en
- Eurostat (18. máj 2022). Marriage indicators. Získané 25. júna 2022 z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_nind/default/table?lang=en

- Eurostat (22. jún 2022). Mean age of women at childbirth and at birth of first child. Získané 25. júna 2022 z <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00017/default/table?lang=en>
- Frisén, A., Carlsson, J., & Wängqvist, M. (2014). "Doesn't Everyone Want That? It's Just a Given": Swedish Emerging Adults' Expectations on Future Parenthood and Work/Family Priorities. *Journal of Adolescent Research*, 29(1), 67–88. <https://doi.org/10.1177/074355841350253>
- Heckhausen, J., & Buchmann, M. (2019). A multi-disciplinary model of life-course canalization and agency. *Advances in Life Course Research*, 41, 100246. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2018.09.002>
- Konstam, V., & Lehmann, I. S. (2011). Emerging Adults at Work and at Play: Leisure, Work Engagement, and Career Indecision. *Journal of Career Assessment*, 19(2), 151–164. <http://dx.doi.org/10.1177/1069072710385546>
- Lacinová, L., Ježek, S., & Macek, P. (2016). *Cesty do dospělosti: Psychologické a sociální charakteristiky dnešních dvacátníků* (1. vyd). Brno: MUNI Press.
- Luyckx, K., De Witte, H., & Goossens, L. (2011). Perceived instability in emerging adulthood: The protective role of identity capital. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 32(3), 137–145. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2011.02.002>
- Massey, E. K., Gebhardt W. A., & Garnefski N. (2008). Adolescent goal content and pursuit: A review of the literature from the past 16 years. *Developmental Review*, 28(4), 421–460. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2008.03.002>
- Metcalfe, J., & Mischel, W. (1999). A hot/cool-system analysis of delay of gratification: Dynamics of willpower. *Psychological Review*, 106(1), 3–19. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.106.1.3>
- Negru, O. (2008). Personal Goals: Structures and Processes in Adult Development. *Cognition, Brain, Behavior*, 12, 265–283.
- Nurmi, J. E. (2004). Socialization and self-development: Channeling, selection, adjustment, and reflection (85–124). In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology*. New York: John Wiley.
- Nurmi, J. E., Poole, M. E., & Kalakoski, V. (1994). Age differences in adolescent future-oriented goals, concerns, and related temporal extension in different sociocultural contexts. *Journal of Youth and Adolescence*, 23(4) 471–487. <https://doi.org/10.1007/BF01538040>
- Pusch, S., Mund, M., Hagemeyer, B., & Finn, C. (2019). Personality Development in Emerging and Young Adulthood: A Study of Age Differences. *European Journal of Personality*, 33(3), 245–263. <https://doi.org/10.1002/per.2181>
- Ranta, M., Dietrich, J., & Salmela-Aro, K. (2014). Career and Romantic Relationship Goals and Concerns During Emerging Adulthood. *Emerging Adulthood*, 2(1), 17–26. <https://doi.org/10.1177/2167696813515852>
- Saldana J (2013). *The coding manual for qualitative researchers*. London: SAGE.
- Salmela-Aro, K. (2010). Personal goals and well-being: How do young people navigate their lives? In S. Shulman & J. E. Nurmi (Eds.), *The role of goals in navigating individual lives during emerging adulthood*. New Directions for Child and Adolescent Development (13–26). Chichester, United Kingdom: John Wiley and Sons Ltd.
- Salmela-Aro, K., Aunola, K., & Nurmi, J. E. (2007). Personal goals during emerging adulthood: A 10-year follow up. *Journal of adolescent Research*, 22(6), 690–715. <https://doi.org/10.1177/0743558407303978>
- Salmela-Aro, K., Read, S., Nurmi, J.-E., Vuoksima, E., Siltala, M., Dick, D. D., ... Rose, R. J. (2012). Personal goals and personality traits among young adults: Genetic and environmental effects. *Journal of Research in Personality*, 46(3), 248–257. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2012.01.007>
- Seiffge-Krenke, I., & Gelhaar, T. (2008). Does successful attainment of developmental tasks lead to happiness and success in later developmental tasks? A test of Havighurst's (1948) theses. *Journal of Adolescence*, 31, 33–52. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2007.04.002>
- Sharon, T. (2015). Constructing Adulthood: Markers of Adulthood and Well-Being Among Emerging Adults. *Emerging Adulthood*, 4(3), 161–167. <https://doi.org/10.1177/21676968155798>
- Shulman, S., & Nurmi, J. E. (2010). Understanding emerging adulthood from a goal-setting perspective. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 130, 1–11. <https://doi.org/10.1002/cd.277>
- Schulenberg, J. E., Bryant, A. L., & O'malley, P. M. (2004). Taking hold of some kind of life: How developmental tasks relate to trajectories of well-being during the transition to adulthood. *Development and psychopathology*, 16(4), 1119–1140. <https://doi.org/10.1017/S0954579404040167>
- Tanner, J. L. (2006). Recentering during emerging adulthood: A critical turning point in life span human development. In J. J. Arnett & J. L. Tanner (Eds.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (21–55). Washington, DC: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/11381-002>
- Watkins, N. K., & Beckmeyer, J. J. (2020). Assessing Young Adults' Beliefs Regarding the Importance of Romantic Relationships. *Journal of Family Issues*, 41(2), 158–182. <https://doi.org/10.1177/0192513X19871080>
- Zarrett, N., & Eccles, J. (2006). The passage to adulthood: Challenges of late adolescence. *New Directions for Youth Development*, 111, 13–28. <https://doi.org/10.1002/yn.179>
- Zibrinyiová, V., & Ráczová, B. (2016) Kríza mladého veku – nový fenomén? *Psychologie a její kontexty*, 7(2), 3–14.

Informácie o autoroch

Bibiána KOVÁČOVÁ HOLEVOVÁ

Moyzesova 9, 040 59 Košice, Slovensko, bibiana.kovacholevova@upjs.sk

Podieľala sa na tvorbe dizajnu štúdie, previedla analýzu dát, podieľala sa na napísaní článku

Monika HRICOVÁ

Moyzesova 9, 040 59 Košice, Slovensko, monika.hricova@upjs.sk

Podieľala sa na tvorbe dizajnu štúdie, previedla analýzu dát, podieľala sa na napísaní článku

Ladislav LOVAŠ

Moyzesova 9, 040 59 Košice, Slovensko, ladislav.lovas@upjs.sk

Podieľal sa na tvorbe dizajnu štúdie, previedol analýzu dát

Príloha

Tab. 1 Tematický kódovací rámec pre ciele stanovené mladými dospelými v súvislosti s očakávanými vývinovými míľnikmi

Cieľové oblasti	Kategória	Opis
Vzdelávanie	Dokončiť/absolvovať štúdium, školu	Dokončiť školu. Dokončiť moje štúdium.
	Získať určitú/ vyššiu kvalifikáciu, titul	Získať doktorát. Získať JUDr. Získať príslušný certifikát.
	Vzdelávať sa všeobecne	Kontinuálne sa vzdelávať. Byť stále lepší. Učiť sa viac na vlastných chybách.
	Naučiť sa jazyk	Naučiť sa anglicky. Získať certifikát z jazyka.
	Uplatnenie	Byť atraktívny pre trh práce. Byť vzdelaný a úspešný.
	Iné	Poňať učenie formou uvoľnenia. Dosiahnuť poznanie razením si vlastnej cesty
	Neviem/nič	Nie je to môj cieľ.
Práca	Nájsť/udržať si prácu	Nájsť si dlhodobú prácu. Udržať si stabilnú prácu.
	Vykonávať určitú profesiu	Stať sa vedcom. Byť manažérom.
	Byť dobrý v práci	Mať praktické skúsenosti. Zvyšovať úroveň zodpovednosti poznania a skúseností. Zdokonaľovať sa.
	Robiť čo ma baví,	Robiť prácu, ktorá ma bude baviť.
	Kariérny rast	Postúpiť vyššie. Povýšenie. Vedúce postavenie. Získať čo najvyššiu pozíciu.
	Príjem	Dobre zarabať. Mať dobre platenú prácu. Získať finančnú slobodu.
	Zvyšovanie kvalifikácie	Absolvovať pedagogické minimum. Získať atestáciu.
	Podnikanie	Osamostatniť sa. Založiť firmu. Získať podnikateľ. Nájsť si svoju cestu a zaplniť dieru v trhu.
Vzťahy a rodina	Iné	Uspieť a mať krásny život. Skúsiť všetko. Mať prácu s dobrým kolektívom.
	Neviem/ nič	Nie je to môj cieľ.
	Nájsť si partnera/manžela	Nájsť si partnera. Nájsť si manžela.
	Mať vzťah	Mať otvorený úprimný a milujúci vzťah so svojou rodinou a so svojou láskou života. Zostať v manželskom zväzku.
	Práca na vzťahu	Zlepšiť komunikáciu. Byť lepšou partnerkou
	Starostlivosť o rodinu	Byť dobrou matkou/otcom. Starieť sa o rodinu
	Byť šťastný	Mať sa fajn. Byť šťastný.
	Bývanie, dom	Vlastné bývanie. Vlastné spolužitie. Mať dom.
Osobný rast	Partner (manžel) + dieťa (rodina)	Mať šťastné deti aj manželstvo.
	Iné	Byť lepší človek. Byť absolútne oddaná.
	Neviem/nič	Nemám cieľ v danej oblasti.
	Šport a starostlivosť o zdravie	Zlepšiť svoju kondíciu. Venovať sa viac športu. Byť fit.
	Zábava	Žiť naplno. Užívať si život a nenudiť sa. Robiť čo ma baví.
	Oddych	Využiť voľný čas na aktívny, ale aj pasívny oddych. Viac oddychovať.
	Hobby a ich rozvoj	Zlepšiť sa v maľovaní. Viac čítať. Viac sa venovať skautingu.
	Vzťahy a ich rozvoj	Viac času venovať deťom. Starostlivosť o syna.
	Cestovanie	Cestovať. Objavovať nové miesta.
	Výkonové méty	Vodičský preukaz. Získanie medaily.
	Profesijné a finančné	Získať bočný príjem. Nájsť si stáž.
	Vzdelávanie (všeobecne)	Postupne sa vzdelávať, nezostať pozadu.
	Iné	Viac oddychovať a tráviť čas s priateľmi a priateľom. Vybudovať si domov s priateľom.
	Neviem/nič	Nie je to môj cieľ.